

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/56024> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Chen, D.

Title: Intercultural identities of non-native teachers of English: an exploration in China and the Netherlands

Issue Date: 2017-12-06

Samenvatting

In dit proefschrift wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de houding en positie van Chinese en Nederlandse leraren Engels ten aanzien van de Engelse en Amerikaanse cultuur. Bijzondere aandacht is er voor het beeld en de verwachtingen die deze leraren van zichzelf hebben in relatie tot de cultuur van de taal die zij doceren, in dit geval de Engelse en Amerikaanse cultuur.

Leraren in verschillende culturele contexten die het schoolvak Engels als vreemde taal onderwijzen en die het Engels niet als moedertaal hebben, kunnen uiteenlopende ideeën hebben over het onderwijzen van taal en cultuur. Ook kunnen zij zeer uiteenlopende beelden en verwachtingen hebben van zichzelf in relatie tot de cultuur van de taal die zij doceren. Het beeld en de verwachtingen die vreemdetalendocenten van zichzelf hebben in relatie tot de cultuur van de taal die zij doceren wordt in diverse studies aangeduid als hun ‘interculturele identiteit’.

In dit proefschrift worden de kenmerken van de interculturele identiteit onderzocht van leraren Engels, evenals het verband tussen enerzijds de culturele waarden die zij in het algemeen belangrijk vinden en anderzijds hun interculturele identiteit.

Hoofdstuk 1: Introductie

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de achtergrond van het onderzoeksproject, van de theorie die gebruikt is bij het onderzoek naar de interculturele identiteit en van de opbouw van de dissertatie.

Ten eerste worden de uitdagingen besproken waarvoor leraren Engels zich momenteel gesteld zien. Van leraren Engels wordt internationaal gezien in toenemende mate verwacht dat zij hun leerlingen niet alleen de taal aanleren maar ze ook beter in staat stellen te communiceren met mensen van andere culturen. In dit onderzoek gaat het specifiek om leraren in het schoolvak Engels die de Engelse taal niet als moedertaal hebben. Deze leraren, die wereldwijd de meerderheid van de leraren Engels vormen, verwerven hun kennis van de Engelse taal en de daaraan verwante culturen normaliter binnen hun eigen land. Zij kunnen tegenstellingen ervaren tussen de cultuur van hun eigen land en die van ‘Engelstalige culturen’. Tevens is het is het mogelijk dat deze leraren, veelal onbewust, hun eigen stereotype beelden van Engelstalige culturen een rol

laten spelen in hun onderwijs. Ook om deze reden is het van belang dat leraren zich bewust zijn van hun interculturele identiteit. Het weinige onderzoek dat gedaan is naar de interculturele identiteit van leraren Engels en de variabelen die met deze interculturele identiteit samenhangen, geeft onvoldoende informatie daarover.

Ten tweede wordt nader ingegaan op de begrippen cultuur, interculturele identiteit en culturele waarden. Gezien vanuit sociocultureel perspectief zijn in het onderwijzen en leren van Engels als vreemde taal de cultuur en de taal geïntegreerd. Dit betekent dat cultuur zowel een context als een inhoud van het onderwijs vormt. Bij het onderwijs in de Engelse taal en cultuur spelen de persoonlijke en professionele ervaringen van de leraren onvermijdelijk een grote rol. Aangezien leraren Engels ook tijdens het lesgeven voortdurend nieuwe input krijgen over de Engelstalige cultuur worden zij regelmatig gedwongen om ideeën uit die cultuur en die uit hun ‘eigen’ cultuur met elkaar te confronteren en met elkaar in evenwicht te brengen en zo hun identiteit bij te stellen. De identiteit van de leraar is een cruciale factor in zowel de dynamiek van de onderwijspraktijk als in het begrijpen van de socioculturele context van de klas. Daarbij kunnen culturele waarden, die weergeven wat in een bepaalde samenleving als goed of wenselijk wordt gezien, opgevat worden als mogelijke voorspellers van de interculturele identiteit van de leraar.

Ten derde worden de context, de probleemdefinitie en de onderzoeksvragen weergegeven. Centraal staan leraren in het schoolvak Engels als vreemde taal die het Engels niet zelf als moedertaal hebben en die afkomstig zijn uit twee landen, namelijk China en Nederland. Deze twee landen verschillen in hun geografische en culturele ‘afstand’ tot de Engelstalige culturen, hetgeen onder andere blijkt uit de verschillen in culturele waarden die men belangrijk vindt en uit de uiteenlopende wijze van communiceren in deze landen. In zowel China als Nederland wordt het Engels in het voortgezet onderwijs gezien als de belangrijkste vreemde taal. Beide landen verschillen echter onderling wat betreft hun onderwijssysteem, de eisen die aan leraren gesteld worden, het gebruik van het Engels in het dagelijks leven en de algemene houding ten opzichte van Engelstalige culturen.

In dit onderzoek worden kenmerken van de interculturele identiteit van leraren Engels in het voortgezet onderwijs in kaart gebracht, evenals het verband tussen de culturele waarden van de leraren en hun interculturele identiteit.

De onderzoeksvragen zijn:

1. Wat is bij leraren Engels in het voortgezet onderwijs die het Engels niet als moedertaal hebben de perceptie van hun interculturele identiteit?
2. Wat is bij deze leraren het verband tussen de culturele waarden die zij belangrijk vinden en hun interculturele identiteit?

Het onderzoek werd uitgevoerd in vier stappen: (1) het omschrijven van het begrip 'interculturele identiteit' op basis van een systematische literatuurreview van recent empirisch onderzoek, (2) exploratie van dit begrip door middel van interviews met een klein aantal leraren, (3) vergelijking van de interculturele identiteit van Chinese en Nederlandse leraren in een grootschalige survey, en (4) nadere duiding van deze interculturele identiteit door het empirisch onderzoeken van het verband tussen culturele waarden en interculturele identiteit. Deze stappen worden beschreven in de volgende vier hoofdstukken.

Hoofdstuk 2: Literatuurreview van onderzoek naar de interculturele identiteit van leraren Engels die deze taal niet als moedertaal hebben

Dit onderzoek werd gedaan ter voorbereiding van het empirisch onderzoek. In internationale databases werden 59 potentieel relevante artikelen gevonden over de identiteit van leraren in het schoolvak Engels die deze taal niet als moedertaal hebben. Na screening werden 21 artikelen daarvan geselecteerd, waarbij onder andere het criterium werd gehanteerd dat er sprake moest zijn van empirisch en controleerbaar onderzoek, gepubliceerd in peerreviewed tijdschriften. Alle artikelen waren verschenen tussen 1997 en 2015. Op basis van de centrale thematiek werden de gevonden artikelen in twee groepen verdeeld: enerzijds artikelen over kenmerken van de interculturele identiteit van leraren en anderzijds artikelen over de manier waarop deze interculturele identiteit tot stand was gekomen. Er werd een schematisch overzicht gemaakt van alle studies, waarbij van elke studie het doel, de kernbegrippen met de daaraan gerelateerde begrippen, de methodologie en de belangrijkste resultaten in kaart werden gebracht.

Uit de bevindingen bleek dat er drie groepen van samenhangende factoren van belang zijn bij het tot stand komen van de interculturele identiteit, namelijk factoren die met de persoon van de leraar te maken hebben (zoals persoonlijkheidskenmerken, evenals de talige, interculturele en onderwijscompetentie van leraren), factoren die te maken hebben met de onderwijscontext van de leraar en factoren die te maken hebben

met de socioculturele context waarin zij lesgeven. Uit de literatuurstudie kwam een drietal algemene kenmerken van de interculturele identiteit naar voren. Ten eerste werd de interculturele identiteit beschreven als flexibel en zich voortdurend aanpassend aan de uitdagingen en problemen waarmee de leraar werd geconfronteerd. Ten tweede bleek de aard van de interculturele identiteit sterk beïnvloed te worden door de socioculturele en institutionele werkcontext. Ten derde bleek het vertrouwen dat leraren hadden in hun eigen taalvaardigheid en hun eigen interculturele competentie van invloed te zijn op de manier waarop zij hun interculturele identiteit percipieerden, hetgeen vervolgens weer, in omgekeerde richting, van invloed was op hun houding ten opzichte het onderwijzen, de taal en de daaraan gerelateerde cultuur.

Uit de literatuurstudie bleek ook dat onderzoek naar de interculturele identiteit van leraren Engels die deze taal niet als moedertaal hebben, veelal van recente datum is. Gegeven het kleine aantal relevante studies, de kleinschalige steekproeven in deze studies, de geringe variatie in het type deelnemers en de inconsistenties in de gehanteerde terminologie blijkt dat slechts in zeer beperkte mate inzichten zijn af te leiden over de manier waarop deze leraren hun identiteit percipiëren in relatie tot de cultuur van de taal die zij doceren. Voor een nadere exploratie van de interculturele identiteit van leraren Engels die deze taal niet als moedertaal hebben, de wijze waarop deze identiteit gevormd wordt en de rol die deze speelt bij het onderwijzen, is meer onderzoek nodig, zowel diepte-onderzoek bij individuele leraren als grootschalig onderzoek bij groepen leraren. In deze studie werd een exploratief onderzoek uitgevoerd met zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve component. De opzet van het onderzoek was geïnspireerd door theorievorming en onderzoek over cultuur in het vreemdetalenonderwijs, de identiteit van leraren, interculturele sensitiviteit en culturele waarden in het algemeen.

Hoofdstuk 3: Kwalitatief onderzoek naar de interculturele identiteit van Chinese en Nederlandse leraren Engels

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over een kleinschalige interviewstudie met Chinese en Nederlandse leraren Engels uit het voortgezet onderwijs. Gekozen is voor het voortgezet onderwijs, omdat daar, als aanvulling op het onderwijs in de taal in engere zin, ook sprake is van een cultuurcomponent bij het onderwijs in een vreemde taal. Het doel van de interviewstudie was te verkennen hoe Chinese en Nederlandse

leraren Engels zichzelf percipieerden in relatie tot de ‘Engelstalige culturen’ en om een eerste indruk te krijgen van mogelijke verschillen tussen Chinese en Nederlandse leraren in dat opzicht. De vragen in het interviewprotocol waren zodanig opgebouwd dat de leraren zouden doen over hun beelden van zichzelf als leraar in relatie tot Engelstalige culturen en over de mate waarin deze culturen volgens hen van invloed waren geweest op hun persoonlijke en professionele leven.

Er werden vijf Chinese en vijf Nederlandse leraren Engels uit het voortgezet onderwijs geïnterviewd. De interviewvragen waren gericht op de volgende vier aspecten: (a) de mate waarin leraren zich verbonden voelden met de Engelstalige culturen, (b) de invloed van Engelstalige culturen op hun persoonlijke en professionele identiteit, (c) interculturele sensitiviteit, dat wil zeggen de mate waarin leraren volgens hun eigen perceptie in staat waren om te gaan met interculturele ervaringen, en (d) hun houding ten opzichte van Engelstalige culturen in het onderwijs. De interviews werden opgenomen en uitgeschreven, en de antwoorden werden samengevat en gecategoriseerd op basis van hun relevantie voor de vier genoemde aspecten.

Uit de analyse van gegevens bleek dat zowel de Chinese als de Nederlandse leraren een sterke gehechtheid aan hun eigen cultuur hadden behouden en dat hun gevoel van verbondenheid met Engelstalige culturen uit zowel hun persoonlijke als uit hun professionele interesse kon voortkomen. Enkele leraren spraken over de invloed van Engelstalige culturen op hun identiteit en zij beschreven zichzelf in de meeste gevallen als flexibel in het omgaan met culturele verschillen. De leraren gaven aan dat zij probeerden onpartijdig te zijn bij het onderwijs in cultuur omdat zij het belangrijk vonden culturen als gelijkwaardig te zien en zo wilden voorkomen dat zij leerlingen in dit opzicht eenzijdig zouden beïnvloeden. Sommige leraren vonden dit minder belangrijk, ofwel omdat zij eigenlijk zelden bezig waren met het onderwijs in cultuur ofwel omdat zij dachten dat de leerlingen hun houding ten opzichte van de verschillende culturen toch wel konden afleiden, of ze die nu expliciet zouden bespreken of niet. Deze bevindingen zijn in het algemeen in lijn met eerder onderzoek.

Er waren verschillen in interculturele identiteit tussen Chinese en Nederlandse leraren op alle vier de genoemde aspecten, dat wil zeggen betrekking hebbend op zich minder of meer verbonden voelen met Engelstalige culturen, op minder of meer invloed van Engelstalige cultuur op het persoonlijke leven, op zich minder of meer bewust zijn van culturele verschillen en op minder of meer bewust streven naar onpartijdigheid met

betrekking tot de verschillende culturen. Hoe groter de afstand was van de eigen cultuur van de leraren tot Engelstalige culturen, hoe kleiner de kans was dat de leraren zich in hun persoonlijk leven verbonden voelden met Engelstalige culturen, hoe minder zeker zij zich voelden in de communicatie met Engelstalige native speakers of over Engelstalige culturen in het algemeen, hoe minder invloeden van Engelstalige culturen in hun persoonlijk leven zij rapporteerden en hoe minder zij aangaven zich bewust te zijn van hun eigen houding bij het onderwijs in cultuur.

Uit de resultaten bleek dat er voor zowel Chinese als Nederlandse leraren uitdagingen en problemen te signaleren zijn bij het onderwijs in cultuur. Voor Chinese leraren komen de problemen voor een groot deel voort uit hun beperkte toegang tot authentieke materialen uit Engelstalige culturen en uit het ontbreken van de noodzaak tot directe communicatie met mensen uit Engelstalige culturen. De uitdagingen voor Nederlandse leraren hebben onder andere te maken met de onderlinge verschillen met bepaalde Engelstalige culturen (vooral met de Amerikaanse cultuur) en met het gevaar van het over het hoofd zien van bepaalde culturele verschillen tussen de Engelstalige en de Nederlandse cultuur.

Hoofdstuk 4: Een grootschalige verkenning van de interculturele identiteit van Chinese en Nederlandse leraren Engels

Doel van het hier beschreven onderzoek was dat in dit hoofdstuk beschreven wordt was om bij een grotere groep Chinese en Nederlandse leraren Engels in kaart brengen hoe zij hun interculturele identiteit percipieerden, wat de onderliggende factoren van deze percepties zijn en wat in dat opzicht de verschillen zijn tussen Chinese en Nederlandse leraren Engels. Bij het ontwerpen van de vragenlijst voor dit onderzoek werd onder meer gebruik gemaakt van de bevindingen uit de reviewstudie waarover in hoofdstuk 2 werd gerapporteerd en het kwalitatieve kleinschalige onderzoek dat in hoofdstuk 3 werd beschreven. In het vragenlijstonderzoek participeerden 114 Chinese en 154 Nederlandse leraren.

Statistische analyse van de gegevens leverde vier onderliggende factoren voor de interculturele identiteit op: (1) open staan voor Engelstalige culturen, (2) zich verbonden voelen met Engelstalige culturen, (3) zich niet verbonden voelen met Engelstalige culturen en (4) onpartijdigheid ten aanzien van Engelstalige culturen. Het bleek dat er verschillen waren in de manier waarop Chinese en Nederlandse leraren hun eigen

interculturele identiteit percipieerden met betrekking tot drie van vier genoemde factoren.

Zowel Chinese als Nederlandse leraren voelden zich verbonden met Engelstalige culturen. Chinese leraren rapporteerden duidelijk meer problemen dan Nederlandse leraren bij het communiceren met Engelstalige moedertaalsprekers en bij het begrijpen en accepteren van Engelstalige culturen. Vergeleken met Nederlandse leraren vonden de Chinese leraren onpartijdigheid ten aanzien van Engelstalige culturen wat minder belangrijk; Chinese leraren noemden overigens meer dan Nederlandse leraren de neiging om vooral de positieve aspecten van culturen te benadrukken in hun onderwijs. Bij al deze punten bleek de nationaliteit (Chinees versus Nederlands) tot meer verschillen tussen de leraren te leiden dan zaken als geslacht of het aantal jaren leservaring.

De bevindingen uit dit vragenlijstonderzoek liggen in het verlengde van de resultaten uit de interviewstudie over het context-afhankelijke karakter van de interculturele identiteit van leraren. Door het meer grootschalige karakter van het onderzoek waren uiteraard meer systematische vergelijkingen mogelijk tussen de twee groepen, gericht op het vinden van een algemene tendens en de onderliggende factoren daarbij. Aan het onderzoek naar het verband met de culturele waarden is hoofdstuk 5 gewijd.

Hoofdstuk 5: Het verband tussen de culturele waarden van leraren Engels en hun interculturele identiteit

Nagegaan wordt hier in welke mate de culturele waarden die de leraren belangrijk vinden gebruikt zouden kunnen worden om hun interculturele identiteit te voorspellen, en wat de aard van dit mogelijke verband is. Op basis van bestaande literatuur over culturele waarden werd een aantal verwachtingen geformuleerd over de relevantie van een aantal specifieke culturele waarden voor het voorspellen van de interculturele identiteit van de leraren. Deze verwachtingen waren gebaseerd op eerder, meer algemeen gericht, onderzoek dat in het verleden gedaan is naar de culturele waarden die mensen aanhangen en naar hun houding ten aanzien van interculturele communicatie, eerdere studies naar de interculturele identiteit van leraren, de precieze beschrijving van de verschillende culturele waarden door Schwartz, eigen opvattingen over interculturele identiteit en de concrete werksituatie van de twee groepen leraren in de twee landen.

Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van de Engelstalige versie van de in 2001 door Schwartz ontwikkelde Portrait Values Questionnaire (PVQ), bestaande uit 40 items. Wat betreft de culturele waarden die door de leraren belangrijk werden gevonden bleek dat de bevindingen vrijwel hetzelfde waren als datgene wat destijds in de onderzoeken gevonden werd voor de Chinese respectievelijk Nederlandse populatie in het algemeen. Voor het voorspellen van de onderliggende factoren in de interculturele identiteit bleken vooral drie culturele waarden relevant: 'traditie', 'macht', en 'welwillendheid/vriendelijkheid'. Deze waarden bleken samen te hangen met de factoren 'open staan voor Engelstalige culturen', 'zich niet verbonden voelen met Engelstalige culturen' en 'onpartijdigheid ten aanzien van Engelstalige culturen'. De gevonden samenhangen tussen de waarden en de interculturele identiteit waren in overeenstemming met de verwachtingen zoals die eerder geformuleerd zijn. De hoeveelheid verklaarde variantie was groter bij de groep Nederlandse leraren dan bij de groep Chinese leraren. Het verband was statistisch significant in de Nederlandse groep maar niet in de Chinese groep.

Hoofdstuk 6: Conclusies en discussie

Op basis van deze verkennende studie kan de interculturele identiteit van leraren Engels die deze taal niet als moedertaal hebben gekarakteriseerd worden als meer dynamisch en vloeiend dan gefixeerd. Interculturele identiteit staat voor de uiteenlopende manieren waarop leraren verder kunnen leren kijken dan hun eigen cultuur en de grenzen tussen de verschillende culturen kunnen doen vervagen. Uit het onderzoek blijkt het belang van een kritisch perspectief bij de leraar (dat wil zeggen een perspectief waarbij men zich bewust is van de verschillende opvattingen en waarden die een rol spelen in het eigen onderwijs en een afgewogen oordeel heeft over de positieve en negatieve aspecten van bepaalde cultuurgebonden zaken), het belang van vaardigheden in het onderwijzen van cultuur en het belang van het nadenken over eigen cultuurgerelateerde opvattingen door de leraar. Ten behoeve van alle onderwijs waarbij twee of meer culturen in het geding zijn blijft verder onderzoek van belang naar hoe andere leraren hun interculturele identiteit percipiëren, wat de factoren zijn die een dergelijke interculturele identiteit bepalen en hoe de leraren ondersteund kunnen worden bij het onderwijzen van cultuur en bij het reflecteren op hun eigen interculturele identiteit. In toekomstig onderzoek zou het met name interessant zijn om ten aanzien hiervan na te gaan wat over een groter

aantal landen en contexten de gemeenschappelijke kenmerken zijn van leraren Engels die deze taal niet als moedertaal hebben.

